

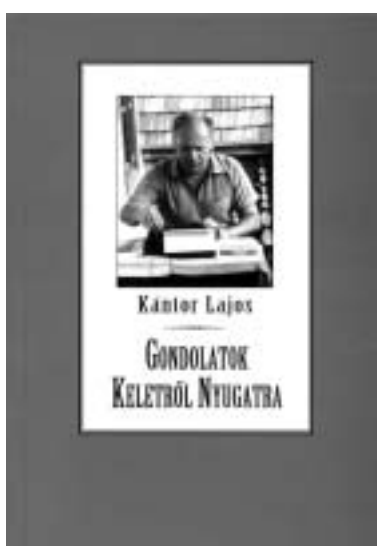
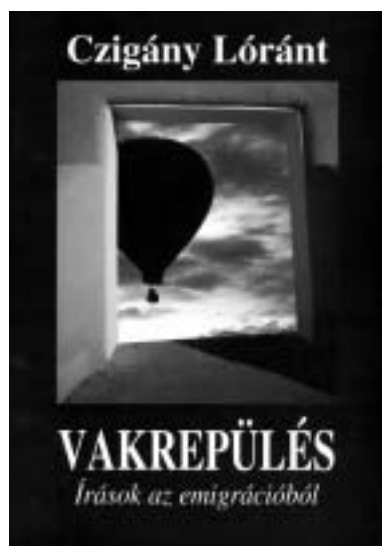
Határhelyzetben

Hogyan tovább? Miből? Kinek? Kikkel? Két meghatározó jelentőségű, határokon átívelő kulturális szervezet gondjairól, lehetőségeiről készítettünk beszélgetéseket. Az egyik az Anyanyelvi Konferencia, hivatalos nevén Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága, a másik a Kalligram Kiadó. Nemcsak gondjaik, töprengéseik, de még a helyszín is összekapcsolja őket: a Kalligram pozsonyi székhelyű kiadó, létrehozója, vezetője, Szigeti László Dunaszerdahelyen él; az Anyanyelvi Konferencia pedig idén augusztusban Révkomáromban, vagyis a kettéosztott város szlovákiai felében, a régi történelmi városban tartotta újabb közgyűlését. Mindkét műhellyel a rendszerváltás után, az Európai Utas szerkesztőjeként kerültem kapcsolatba. A Kalligrammal nem is találkozhattam volna korábban, hiszen a csehszlovák rendszerváltás idején született. Létrehozója, Szigeti László, mint oly sok, északi szomszédunkban élő magyar értelmiségi, a „bársonyos forradalom” idején politikai szerepet vállalt, majd sok társához hasonlóan, ő is visszatért a politikából a kulturális életbe – előbb Csehszlovákiában, majd a kettéválás után Szlovákiában. Célkitűzései alapvetően nem változtak, hatékony kultúraközvetítőként működött-működik Közép-Euró-

pában, kapcsolatokat ápol, műveket ír és jelentet meg Prágától Krakkóig, Pozsonytól Budapestig.

A rendszerváltás után nyilvánvaló volt, hogy az Anyanyelvi Konferenciát, amely a puha diktatúrában inkább a „tűrt”, mint a „támogatott” kategóriába tartozott, fel kell virágoztatni. A kérdés csak az volt: ki tegye? Mint annyi más területen, itt is sok-sok önjelölt volt, akik szívesen félresöpörték volna az „útitársnak” tartott régieket. Az Európai Utas szerkesztői – ismerve a mozgalomban tevékenykedők munkásságát, életútját, tisztességét – hiteles képet kívántak adni a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társaságáról (lásd az 1991-es lapszámot), s feltételezhetjük, hogy a folyóiratközlés is segített abban, hogy az akkori heves, letisztultan nemzeti felbuzdulás közepette az „Anyanyelvi” is megtalálta a helyét. 1991-ben, az Esztergomban tartott tanácskozáson – kívülállóként, de magyarnak és értelmiséginek vallva magamat – én is hozzászóltam: úgy ítélt meg, hogy nem az ott egybegyűlteket feladata nyilvánosan tiltakozni az első és második világháború utáni békekötések ellen, s ezzel a résztvevők jelentős része egyetértett. E találkozó hozzájárult ahhoz is, hogy sok, határon túl élő neves magyar értelmiségi lett fo-

Amikor a Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága még könyveket adott ki...

lyóiratunk munkatársa Münchentől Londonig, Párizstól Kolozsvárig, Lendváiig vagy Marosvásárhelyig.

A rendszerváltás óta azonban másfél évtized telt el, kivirult a szellemi élet, folyóiratok, szellemi műhelyek, könyvkiadók születtek, működtek-működnek idehaza és a határon túl is.

Alapvetően megváltozott a közép-európai status quo is; jó néhány ország tagja az uniónak, ez az alaphelyzet megváltoztatja az eddigi viszonyokat. Mind a politika, mind a gazdaság új keretek közé helyezi az anyanyelvi, a nemzeti kultúra ápolóit.

Hozzátehetjük, hogy a nemzeti kultúra sok versenytársat kapott. A globális „kulturális” dömping eltorzította térségünket is; piaci eszközökkel küzd a televíziónézőért, folyóirat-olvasóért, filmnézőért – a profitért. Gazdagság van a kulturális sokféleségben, de szűkölködés az anyagiakban, s talán az olvasókban és érdeklődőkben is. De megváltozott-e maga a '90-ben létrehozott szervezet? A révkomáromi összejövetel nem hozott megújulást.

„Egység a sokféleségben” – ez volt a címe a tanácskozásnak. A sokféleség eleve megvan, hisz merőben más a helyzet Ukrajnában, Kárpátalján, mint Bécsben vagy Rómában, Kolozsvárott. De meglesz-e az újfajta, korszerűbb, a 2005 utáni álláspontoknak megfelelő egység?

A szervezet tisztújítására is sor került. Láttam a jelöltek

névsorát, kitűnő szakemberek szerepeltek rajta. Azután visszaindultam Budapestre, mert vártak egyéb feladataim. Úgy értesültem, hogy végül is ideiglenes döntés született a további feladatokról s lehetőségekről. Bennem azonban továbbra is motoszkált jó néhány kérdés. Hogyan tovább? Mik a lehetőségek?

A továbbgondolkodás érdekében meghívtuk egy kerekasztal-beszélgetésre a Közép-európai Kulturális Intézetbe az ottani tanácskozás néhány neves képviselőjét, olyan szellemi embereket, akik Erdélyt, Délvidéket, a Mura-vidéket vagy éppen egy nyugat-európai magyar nyelv és irodalom tanszéket reprezentálnak. Akik nem tudtak eljönni, írásban küldték el véleményüket. Bár nem ebben az összeállításban kap helyet, de a Bécsben élő Deák Ernő vagy a Kárpátalján élő Dupka György helyzetjelentése is hozzátartozik

az összeállításához. A szerkesztett és rövidített beszélgetés elé betettük a New Jersey-ben élő Nagy Károly történeti áttekintését, rövidítve.

Összeállításunkat a Kalligram könyvkiadó pozsonyi és budapesti főszerkesztőivel folytatott beszélgetéssel zárjuk.

Egy nyelv- és kultúraművelő társaság s egy könyvkiadó. A két beszélgetés együtt árnyaltabb képet ad a jelenről, s az a kérdés is felmerül, össze lehet-e gyűjteni, fogni a sokféle törekvést, energiát, akaratot 2005-ben – minden szempontból határhelyzetben.

M. P.

Koszorúzás Udvardon a kitelepítettek emlékművénél, középen Komlós Attila és Pomogáts Béla

